

פעמיים ביום שלשים, הגיע יום עשרים ולא ראתה⁽¹⁴⁴⁾, והגיע יום שלשים ועתה, בפעם השלישית — לא ראתה בו, נעקר בכך הוסת שאינו קבוע ליום השלושים.

מתניתין:

נשים בדם בתוליהם — הרי הן כגפנים:

יש גפן שיינה אדום, ויש גפן שיינה שחור, וכך יש אשה שדם שלה אדום ויש שדם שלה שחור.

ויש גפן שיינה מרובה ויש גפן שיינה מועט, וגם בנשים אין כמות הדם שווה בכולן⁽¹⁴⁷⁾.

ולכן אם הגיע יום עשרים וראתה⁽¹⁴⁵⁾ — הותר יום שלשים, לפי שוסת שאינו קבוע נעקר בפעם אחת, ונאסר יום עשרים הקבוע, על אף שבפעמיים הקודמות לא ראתה ביום העשרים וראתה בשלושים. מפני שאורח של העשרים — בזמנו בא! ואינו נעקר אלא בשלש פעמים. [ואע"פ ששלוש פעמים לא ראתה ביום עשרים⁽¹⁴⁶⁾, כיון שבפעם

ב-טו

145. הרמב"ן ביאר שסוגייתנו עוסקת בוסת ההפלגה [וכמבואר בהערה 143], ופירש ש'הגיע יום עשרים וראתה' הכוונה שעברו מיום ה' שהיתה אמורה לראות בו עוד שלושים יום. וחדש הרמב"ן שאף על פי שבפועל לא ראתה אשה זו חמשים יום נחשבת ראיתה להפלגת עשרים מפני שמחשיבים את היום ה' שהיתה אמורה לראות בו כאילו ראתה, ואף על פי שמסקנת הגמרא לעיל [לט ב] שרק ראיות בפועל קובעות וסת הפלגה, מכל מקום באשה שכבר קבעה וסת מחשיבים גם את היום שהיתה אמורה לראות בו כדי להחזירה לוסתה הקדום.

146. כן פירש רש"י, וקושיה זו היא דווקא לגירסת הספרים שלפנינו שעבר יום הכ' ג' פעמים, אבל לגירסת הרמב"ם הרז"ה והר"ן [המובאת בהערה 144] מדובר בברייתא שרק פעמיים לא ראתה ביום כ'.

147. כתב הר"ן שהחידוש במשנתנו הוא שלא תאמר שכל דמי הבתולים שווים במראיהן וכל שאין מראהו כמראה הרגיל אינו דם בתולים,

[קפט יג] שכתב נפקא מינה לדינא בין הפירושים.

144. הר"ן והרמב"ם [איסו"ב ח ח] גרסו "הגיע יום עשרים וראתה הותר שלושים ונאסר עשרים" ופירשו שאף על פי שעדיין לא הגיע יום שלושים שלא ראתה בו נעקר הוסת, שהחזרה לוסת הקבוע משמשת גם כעקירה לוסת שאינו קבוע. ובחזו"א [פה לח] הקהה מהי הראיה לרב פפא שדי בפעם אחת שלא ראתה כדי לעקור שתי ראיות, דלמא דווקא חזרה לוסת הקבוע שהיא עקירה אלימא עוקרת שתי ראיות. וראה בסדרי טהרה [קפט יט ד"ה אלא] שהוכיח שרש"י חולק על עיקר חידושו של הר"ן ואינו סובר שתזכה לוסת הקודם מועילה לעקור את הוסת.

הרז"ה [השגות לבע"נ א ח] גרס גם כן כגירסת הר"ן אולם הוסיף שלאחר שראתה בכ' הגיע יום ל' ולא ראתה, וביאר באור שמח [איסו"ב ח ח] שהוקשה לרז"ה מהי הראיה מהברייתא לרב פפא, ולגירסתו שהגיע יום ל' ולא ראתה ניחא, שהעקירה היא בכך שלא ראתה.

קטוע. כיון שאין לאשה זו דמים אין לה
בנים מרובים.

תני רבי חייא: בשם שהשאור יפה לעיסה כך
דמים יפין לאשה.

תנא משום רבי מאיר: כל אשה שדמיה
מרובין — בניה מרובין.

רבי יהודה אומר: כל גפן יש בה יין [לכל
אשה יש בתולים ודמים], ושאין בה יין הרי
זו דורקטי. וכדמפרש בגמרא.

גמרא:

תנא: דורקטי משמעותו נוטריקון — דור

הדרן עלך האשה שהיא עושה

תולים בדם בתולים, ואין לדבר קצבה לא
במספר הימים [כשיטת בית שמאי] ולא בשינוי
הצבע [כגמרא לעיל יא ב]. וביארה משנתנו
שאין לדעת צבע וכמות דם הבתולים ולכן אי
אפשר לקבוע קיצבה לא בצבע ולא בימים.

אלא ישנן נשים שמראה וכמות הדם שבהן
שונה.

הגר"א [באליהו רבא] ביאר שמשנתנו היא
הקדמה למשנה הראשונה שבפרק הבא שמבואר
בה שסוברים בית הלל שעד שתחיה המכה

פרק תינוקות

מתניתין:

ובית הלל אומרים: נותנים לה [אם ניסת ביום רביעי, כתקנת חכמים] עד מוצאי שבת לתלות שהדם הוא דם טהור של בתולים, שהם ארבע לילות.

ואם כבר ראתה ועודה בבית אביה, ואחר כך ניסת —

בית שמאי אומרים: נותנין לה בעילת מצוה⁽³⁾ בלבד, שבבעילה עצמה אף על פי שהדם שותת מותר לו לסיים את הבעילה, ותו לא!

ובית הלל אומרים: כל הלילה כולה מותרת לשמש ותולה את הדם שתראה באותו לילה בדם בתולים.

גמרא:

שינונו במשנה ברישא "תינוקות שלא הגיע זמנה לראות".

אמר רב נחמן: ואפילו כבר ראתה⁽⁴⁾ בהיותה קטנה דם נידות נותנין לה לתלות בדם

תינוקות, שהיא קטנה למטה מגיל י"ב, שלא הגיע זמנה לראות, מפני שהיא נעשית ראויה לראות רק מגיל י"ב, וניסת, וראתה דם כשנבעלה —

בית שמאי אומרים: נותנים לה⁽¹⁾ ארבע לילות לשמש אף על פי שרואה דם, משום שאנו תולים שדם בתולים הוא זה, שהוא דם טהור הנובע מהחבורה שנוצרה מהשרת הבתולים, ואינו נובע מהמקור.

ובית הלל אומרים: הרי זו משמשת אף על פי שרואה דם עד⁽²⁾ שתהיה המכה [שתתפא החבורה מהבעילה הראשונה], וכפי שיבואר בגמרא.

ואם הגיע זמנה לראות, שהיא כבר בת י"ב שנים, אך עדיין עוד לא התחילה לראות דם נידות, וניסת, וראתה דם כשנבעלה —

בית שמאי אומרים: נותנים לה לילה הראשונה בלבד, ולאחר מכן דמה טמא ולא תולים שדם בתולים הוא.

1. "ארבעה לילות" שהוזכרו במשנה בדעת בית שמאי ובית הלל אינם צריכים להיות רצופים, אלא אפילו שמשה במשך שנה שלמה ארבעה פעמים וראתה בכל פעם דם, הרי זו טהורה. [תוס' בסוגיינתו, ותוספתא פ"י].

2. תוס' הרא"ש [לעיל דף י"א] דן בפירוש דברי בית הלל, האם הם באו להקל בלבד על דברי בית שמאי, ולפיכך תוך ארבעה לילות אפילו חיתה המכה טהורה, והוסיפו בית הלל שאם לא חיתה המכה גם אחרי ארבעה לילות

3. הטעם שנקראת בעילה ראשונה "בעילת מצוה" משום שעל ידה כורתת האשה ברית עם בעלה, והם באים לידי קיום מצוות "פריה ורביה" [תוס' כתובות ד א].

4. בסדרי טהרה [ק"צ ס"ק ע"ה] כתב, שאפשר

1. "ארבעה לילות" שהוזכרו במשנה בדעת בית שמאי ובית הלל אינם צריכים להיות רצופים, אלא אפילו שמשה במשך שנה שלמה ארבעה פעמים וראתה בכל פעם דם, הרי זו טהורה. [תוס' בסוגיינתו, ותוספתא פ"י].

2. תוס' הרא"ש [לעיל דף י"א] דן בפירוש דברי בית הלל, האם הם באו להקל בלבד על דברי בית שמאי, ולפיכך תוך ארבעה לילות אפילו חיתה המכה טהורה, והוסיפו בית הלל שאם לא חיתה המכה גם אחרי ארבעה לילות

דנה הגמרא: **עד כמה ייחשב שעדיין לא חייתה המכה ויכולה לתלות בדם בתולים?**

אמר רב יהודה אמר רב: כל זמן ש"נוחרת", וכפי שיתבאר בהמשך.

ואמר רב יהודה: **כי אמריתה כשאמרתי את דברי רב "כל זמן שנוחרת" קמיה דשמואל, אמר לי: "נחירה" זו — איני יודע מה היא! אלא "עד שתחיה המכה" הכונה היא — כל זמן שהרוק מצוי בפה מחמת תשמיש⁽⁶⁾ [והיינו: כל עוד רואה דם כשהיא משמשת, בלי להפסיק פעם אחת בתשמיש שאין רואה בו דם].**

ומסבירה הגמרא: **"נחירה" דקאמר רב היכי דמי — מה פירושה?**

אמר רב שמואל בר רב יצחק: לדידי מפרשא לי מיניה דרב — שמעתי את פירוש

בתולים עד שתחיה המכה לבית הלל, הואיל ועדיין היא קטנה שלא הגיע זמנה לראות.

ממאי שאפילו ראתה דם נידות בקטנותה נותנים לה עד שתחיה המכה?

מדקא מפליג בסיפא, כשהגיע זמנה לראות בגיל י"ב, בין ראתה דם נידות לפני כן ובין שלא ראתה. מכלל, משמע דרישא שמדובר בקטנה ולא חילק⁽⁵⁾ בה — לא שנא הכי בין אם ראתה דם נידות קודם, ולא שנא הכי ובין אם ראתה מקודם, הרי היא תולה בדם בתולים עד שתחיה המכה.

תניא נמי הכי כרב נחמן: תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וניסת — בית הלל אומרים: נותנין לה עד שתחיה המכה, בין ראתה דם נידות מקודם ובין לא ראתה.

שנינו במשנה: בית הלל אומרים — עד שתחיה המכה!

לראות דם מחמת תשמיש דמיה טהורים ואפילו אם ראתה אחרי כן שלא בשעת התשמיש תולים את סיבת ראית הדם מחמת התשמיש, וטהורה. [ושיעור הזמן שתולים בתשמיש לאחר התשמיש יבואר בהמשך] ואם פסקה לראות דם בשעת תשמיש אם חזרה וראתה בשעת תשמיש שאחרי זה, טמאה.

הדין השני: **"עבר לילה אחת בלא תשמיש טמאה" — פירוש, שהזמן שתולים את הדם שרואה לאחר התשמיש בתשמיש הוא למחרת ליל התשמיש ובלילה שלאחריו. אבל אם לא שמשה בלילה שלאחריו וראתה בבוקר שאחרי כן — טמאה.**

הדין השלישי: אם למחרת ליל התשמיש נשתנה מראה הדם מהמראה שראתה אמש בליל התשמיש, טמאה.

שזהו דוקא בראתה פעם אחת. אבל אם הוחזקה בראיות שלש פעמים, דינה כהגיעה זמנה לראות וראתה.

5. ואין לומר שחילוק זה חוזר בין על הרישא, בתינוקת שלא הגיעה זמנה לראות, ובין על הסיפא, בהגיעה זמנה לראות, משום שלא מסתבר שדין אחד לקטנה ולנערה. תוס' הרא"ש בסוגייתנו.

6. הגמרא לעיל יא ב מביאה שלשה חילוקי דינים בדעת בית הלל שנותנים לתינוקות "עד שתחיה המכה". הדין הראשון: "לא שנו אלא שלא פסקה מחמת תשמיש וראתה שלא מחמת תשמיש אבל פסקה מחמת תשמיש וראתה טמאה". ובאור הדבר שכל זמן שלא פסקה

הדבר מרב —

עומדת ורואה, יושבת ואינה רואה — בידוע שלא חיתה המכה!

יושבת על גבי קרקע ורואה, יושבת על גבי כרים וכסתות ואינה רואה — בידוע שלא חיתה המכה!

[והיינו "נוחרת" — שנחרו כותלי בית הרחם עד שבנגיעתם זה לזה דם יוצא מהן. וסימן לדבר: כל שעומדת ורואה, יושבת ואינה רואה בידוע שלא חיתה המכה, שבעמידתה כותלי בית הרחם מתהדקים ונוגעים זה בזה. וכן, כל שיושבת על גבי קרקע ורואה, על גבי כרים וכסתות ואינה רואה — שישבת קרקע מזקת ומקירה [גורמת להוציא] דם המכה. עד כאן לשון המאירי].

אבל, אם יושבת על גבי כולם, קרקע וכסתות ורואה, או אם יושבת על גבי כולם ואינה רואה — בידוע שחיתה המכה!

שנינו במשנתנו: הגיע זמנה לראות וניסת — ב"ש אומרים נותנין לה לילה ראשון, וב"ה אומרים עד מוצ"ש!

איתמר: שימשה בימים — פירוש — ששמשה⁽⁷⁾ בלילה, ובבוקר שאחריו, וכן בלילה ובבוקר שאחרי כן.

רב אמר: לא הפסידה לילות שמותר לה לשמש גם בלילה שאחרי זה ואפילו כשתראה דם מחמת תשמיש עד מוצ"ש.

ולוי אמר: הפסידה לילות שאם תראה דם בשימוש הלילה שאחרי ד' העונות ששמשה תאסר, שלא התירו לה יום ולילה.

ומסבירה הגמרא מחלוקתם: **רב אמר לא הפסידה לילות — "עד מוצאי שבת" תנן, ומשמעות הדבר היא שכל התקופה הותרה בין ביום ובין בלילה.**

ולוי אמר הפסידה לילות, דמאי שפירוש

7. כן פירש המרדכי בשבועות פ"ב וכביאור הסדרי טהרה בחדוד הלכות כאן. והוסף הסדרי טהרה שיש לפרש באופן אחר והיינו שרב ולוי חולקים במקרה ששמשה בימים וראתה דם בלילה שאחרי כן האם תולים את הדם בתשמיש שביום או לא. והוא הדין שחולקים אם שמשה בלילות וראתה בימים שלאחרי זה אם טמאה או טהורה. [ומה שבארנו בהערה הקודמת שתולים דם שלאחר התשמיש אפילו בליל המחורת בתשמיש של אתמול זהו דוקא בתינוקת שלא הגיעה זמנה לראות] [ועיין בסדרי טהרה שכתב שכן משמע מדברי המהרש"א לקמן סה א בתוס' ד"ה וכולן וע"ע בפתחי נדה שהק' על דבריו].

וכיאר התוס' בסוגייתנו [ד"ה כל] שדעת שמואל שאמר "כל זמן שהרוק מצוי בתוך הפה" היינו שכשרואה מחמת תשמיש ולא הפסיקה לראות מחמת תשמיש, דמיה טהורים אפילו שתראה למחרת ובלילה שלאחריו [וכמו שנתבאר בגמרא לעיל]. ודעת רב להחמיר שאפילו ביום שאחר תשמיש כל ההיתר לתלות את דמיה בתשמיש רק אם נוחרת אבל אם אינה נוחרת — טמאה.

ואולם תוס' הרא"ש בסוגייתנו כתבו שרב בא להקל על דברי שמואל והיינו שביום לאחר התשמיש ובלילה שלאחריו טהורה אפילו אינה נוחרת, ובימים שלאחר מכן כל זמן שנוחרת טהורה.

רבי חנינא אמר — טמאה, ורבי אסי אמר — טהורה!

ומבאר הגמרא: רבי חנינא אמר טמאה — דאם איתא דהוה דם בתולים בבעילה השניה, מעיקרא הווי אתי — כבר בבעילה הראשונה היה לו לבוא, ומאחר שלא ראתה דם בבעילה ראשונה מוכח שאין זה דם בתולים!

ורבי אסי אמר טהורה והטעם שלא ראתה בבעילה ראשונה דילמא איתדמו ליה כדשמואל. דאמר שמואל: יכולני לבעול בתולה כמה בעילות בלא דם! (9) על ידי הטייה!

ואידך, רבי חנינא דלא תלה בדשמואל, משום דשאני שמואל, דרב גובריה, שרב חילו ואין שאר אנשים שוים לו ואינם יכולים לבעול בהטייה בלי להוציא דם.

אמר רב: בוגרת שהיא בת י"ב שנה וששה חדשים אינה כנערה שנותנים לה עד מוצ"ש, אלא נותנין לה לילה הראשון בלבד.

והני מילי (10) שנותנין לה את כל הלילה הראשון ואפילו לכמה בעילות, הוא — שלא ראתה עדיין דם נידות לפני הנישואין, אבל ראתה לפני כן — אין לה אלא בעילת מצוה, ותו לא ולא יותר! (11)

"ארבע לילות" דקתני שכתבה המשנה הוא — ארבע עונות וכל עונה יום או לילה, וזו ששמה כבר ארבע עונות הפסידה הלילות הבאים.

ומקשה הגמרא: ולרב, שאמר שמתרת בין ביום ובין בלילה — למה לי למיתנא "ארבע לילות" — והלא לדבריו גם בימים היא מתרת?!

מתרצת הגמרא: אורח ארעא "דרך ארץ" קא משמע לן — דדרכה של ביאה בלילות בלבד ולא ביום, מטעמי צניעות.

עוד מקשה הגמרא: וללוי, שאמר שמתרת ארבע עונות בלבד — ליתני "ארבע לילות" בלבד. "עד מוצאי שבת" דקתני — למה לי?

מתרצת הגמרא: הא קא משמע לן — דשרי שמתר למבעול לכתחילה בעילה ראשונה בשבת. ואע"פ שלא בעל אלא שתי בעילות והפתח דחוק וכדשמואל (8).

דאמר שמואל: פרצה דחוקה — מותר ליכנס בה בשבת ואף על פי שמשיר צרורות עפר, וכמו"כ מותר לבעול בתולה בתחילה בשבת ואע"פ שהפתח דחוק.

איתמר: בעל בעילה ראשונה ולא מצא דם. וחזר ובעל בתוך ד' לילות ומצא דם —

בבעילה השניה [תוס'].

10. לקמן [בהערה 12] יבואר האם חילוק זה המשך דברי רב הוא או שתוספת הוא שמוסיפה הגמרא על דבריו.

11. הסדרי טהרה [קצ"ג, א'] כתב שמתוך דברי הראשונים מתבאר שישנה מחלוקת בפירוש דינו

8. והוא הדין לדעת שמואל מותר לבעול פעם ראשונה בשבת [תוס', ועיין כתובות ה'ו'].

9. ואולם מודה רב אסי לדין המובא לעיל שאם פסקה לראות מחמת תשמיש טמאה מכאן ואילך, ואין אומרים שבעל בהטייה בבעילה זו ולפיכך לא מצא דם, שמאחר שהוציא דם בבעילה ראשונה אילו נשאר דם בתולים היה לו לצאת

ומקשה הגמרא: **מיתבי: מעשה** בבתולה שניסת ונתן לה רבי ארבע לילות מתוך י"ב חודש, שנבעלה בשנה הראשונה לנשואיה רק ארבע פעמים, בהפרש של כמה חדשים בין ביאה לביאה, ובכולן ראתה דם, ובכל זאת התיר רבי לתלות בדם בתולים.

ומבאר הגמרא את דברי הברייתא:

היכי מוי? אילימא אם נאמר **דיחב** שנתן לה רבי כולו את כל ד' הלילות **בימי קטנות**, והלא —

סו-א & **"עד שתחיה המכה" תנן** שנינו בדין בקטנה, ולא ד' לילות בלבד.

אלא, דיחב שנתן לה כולו את כולם **בימי נערות**.

אך גם זה לא יתכן כי **נערות י"ב חודש מי איכא?** וכי אפשר שימי הנערות ימשכו על פני י"ב חודש?

והא אמר שמואל: אין בין נערות לבגרות אלא י' חדשים בלבד!

וכי תימא: בציר מהכי פחות משה חדשים הוא **דליכא**, **הא טפי** אבל יותר משה חדשים של ימי נערות **איכא**. ואפילו עד י"ב חודש.

הא והלא "אין בין נערות לבגרות אלא ששה

חדשים בלבד" **קאמר שמואל!**

אלא — דיחב לה רבי **שתים** לילות **בימי קטנות ושתים בימי נערות** והיו ארבע בעילות אלו במשך י"ב חודש.

הא בעא מיניה רב חיננא בר שלמיא מרב: קטנה, שלא הגיע זמנה לראות, שניסת, ונבעלה והיה דינה שמוותרת לשמש עד שתחיה המכה, ולפני שהתרפאה המכה **הגיע זמנה לראות תחת בעלה** שנהייתה בת י"ב, **מהו?** האם דינה כהגיע זמנה לראות וניסת או לא?

אמר ליה: כל בעילות שאתה בועל בזמן היותה קטנה שלא הגיע זמנה לראות — **אינן נחשבים אלא** כבעילה **אחת, והשאר** שלשת הלילות שתבעל בהן לאחר שתגדל ויגיע זמנה לראות, **משלימין לד' לילות:** כדין הגיע זמנה לראות וניסת ואם כן אין לומר שמדובר שראתה ב' לילות בקטנותה וב' בנערותה במשך שנים עשר חודש.

שהרי כל בעילותיה בקטנותה אינן נחשבות אלא לבעילה במשך לילה אחד בלבד, ונמצא שנותרו שלש בעילות לימי נעוריה ואי אפשר לחלקם לתקופות של שלשה-שלשה חדשים, כי בימי הנעורים יש רק ששה חדשים!?

אלא: בהכרח מדובר **דיחב** לה רבי **אחת בימי קטנות, ושתים בימי נערות, ואחת**

התירו לו אלא לבעולה, ולגמור ביאתו, ואחר כך פורש ואסורה עד שתטהר שנית.

ואולם דעת הרז"ה [בהשגות על ס' בעה"ג שער הפרישה] שמאחר שלא הוזכר כאן שצריך לפרוש אחר בעילתו, כוונת הגמרא שהדם בשעת

של רב שנותנים לבוגרת "בעילת מצוה", שלדעת הרי"ף [פ"א כתובות] **והראב"ד** [השגות פ"ה מהל' א"ב] **והרשב"א** **והרא"ש** "נותנים לה בעילת מצוה — ופורש" וכמו שהוזכר לקמן ס"ה: לגבי "בעילת מצוה" בימינו, והיינו שלא